

गणित

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

- * वस्तुचे अंदाज, वजन, क्षमता आणि कमी लांबी इत्यादीचे परिमाण जसे हाताचे बोटे, पंजा, हात पाऊल इत्यादीचा वापर करू शकता.
- * दैनंदिन जिवनात १ ते २० पर्यंतच्या संख्यांची बेरीज आणि वजाबाकी करू शकतो.
- * ११ पर्यंतच्या संख्यांना ओळखू आणि लिहू शकतो.
- * २० पर्यंतच्या वस्तुना मोजू शकतो.
- * संख्यांना, आकाराच्या नमुन्यांना वाढवू शकतो.

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

वर्ग १ ली

विद्यया मां धारयतु
सर्व शिक्षा अभियान

विद्यया मां धारयतु

एन सी ई आर टी
NCERT

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

मराठी वर्ग १ ली

English

The learner....

- listens and responds to simple classroom instructions.
- uses formulaic expressions (greetings, request, sorry, thank you etc.,).
- listens and responds to simple conversations, description of objects with one or two words.
- names familiar objects seen in the pictures.
- differentiates between small and capital letters.
- recites simple poems/rhymes with actions .
- listens to English words, greetings, polite forms of expression, simple sentences, and responds in English or the home language or 'signing' (using sign language).
- uses action words related to daily routine and words related to her/his surroundings.
- talks about self /situations/ pictures/images in English/home language.
- reads words graphically and associates with pictures.
- responds orally (in their mother tongue or including sign language) to comprehension questions related to stories/poems identifies characters and sequence of a story and asks questions about the story.
- carries out simple instructions such as 'Shut the door', 'Bring me the book', and such others.
- draws pictures and writes the names graphically.
- uses nouns such as 'boy', 'sun', and prepositions like 'in', 'on', 'under', etc.
- writes legibly her/his name, school name, objects around her/him.
- writes simple words like mother, father, book, pencil, pen, fan, dog, rat, bus etc.

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

- * परिचित विषय, कथा, गाने, दृष्य पाहुन ऐकुण समजुन घेतात व त्याच्या स्वताःच्या भाषेत सांगतात.
- * भाषेतील ध्वनी व शब्दास गीत गात खेळत आनंद घेतात. उदा. अंताक्षरी.
- * लेखी अंशावर आवड दाखवतात व त्या विषयी बोलतात. उदा. दुपारचे जेवन, एमडीएम मेनु, आपले नाव, चार्ट व त्यांना आवडता शिर्षक.
- * शब्दास संबंधीत असणाऱ्या चित्रांना ओळखतात. उदा. तबला, विना, गधा
- * त्यांनी काढलेल्या चित्रांना नावे देतात. उदा. पतंग, तबला
- * वर्णमालेतील अक्षरास ध्वनी स्वराच्या आधारे ओळखतात उदा. अ, आ, क, च, म, य
- * चित्रे, चित्रकथा क्रमबद्ध पध्दतीने त्यातील कथा, घटना समजुन घेतात. प्रतिसाद देतात. उदा. चित्र कथा
- * आपल्या स्थायीनुसार आपल्या मनातील भावनांना चित्राव्दारे, अक्षराव्दारे किंवा स्वताच्या शब्दात लिहीतात.
- * पाहिलेले, ऐकलेले, वाचन केलेल्या विषयाबद्दल आपल्या घरी/ शाळेतील भाषा व्दारे बोलतात. प्रश्न करतात, दैनंदिन जिवनाचा अनुभाव घेतात.
- * वाचन केलेले समजुन घेण्यासाठी वेगवेगळ्या पध्दतीचा वापर करतात. म्हणजे अक्षर व ध्वनी मध्ये असलेला संबंधाचा उपयोग घेऊन चित्रांना ग्राफिक्सला पाहुन अंदाज करणे व शब्दांना ओळखणे. पुर्वीच्या अनुभवा व्दारे अंदाज करणे, उदा. कथा वाचन, पावसाचे थेंब इत्यादी.
- * पाठ्य पुस्तक किंवा ग्रंथालय पुस्तकातुन आपल्याला आवडलेल्या अंशास / विषयास निवड करुन त्यास वाचन करण्याचा प्रयत्न करतात.

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

* एकम, दहम च्या समुहांचा वापर करुन ९९ पर्यंतच्या संख्या लिहु आणि वाचा.

* विविध वस्तु , आकार आणि संख्यांना वापरुन त्यांच्या वाढवु शकतो नमुन्याला.

* दैनिक जिवनात दोन अंकी संख्यांची बेरीज आणि वजाबाकी करु शकतो (स्थानाची अदलाबदल करुन किंवा न करता)

* अप्रमाणित एकके वापरुन लांबीचे अंतर वजन आणि क्षमता मोजुन अंदाज आणि पृष्टी करतो.

* ३डी आणि २ डी आकाराचे मुलभुत वैशिष्ट्याचे दैनिक जिवनात निरिक्षण करुन ओळखु शकतो.

* माहिती गोळा करणे माहिती तक्त्यात दाखवतो आणि परस्पर संबंध काढतो.

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

वर्ग २ री

महाराष्ट्र शासन,
शिक्षण विभाग

शिक्षण विभाग

एन सी ई आर टी
NCERT

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

मराठी वर्ग २ री

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

- * त्यांनी ऐकलेल्या, बघितलेल्या, वाचन केलेल्या कथा/कविता इत्यादी संबंधी आपल्या मातृभाषेत किंवा शालेय भाषेत बोलतात, प्रश्न करतात. कारणे सांगा.
- * त्यांनी वाचलेल्या, ऐकलेल्या अंशास घटनास त्याच्या निज जिवनात अनुभवासी जोडून त्यांच्या भाषेत लिहतात.
- * वाचन करीत असलेले समजून घेण्यासाठी वेगवेगळ्या पध्दतीचा वापर करतात. म्हणजे अक्षर व ध्वनी मध्य संबंधाचा उपयोग घेणे, चित्रांना, ग्राफीक्सना पाहून अंदाज करणे, शब्द ओळखणे पुर्व अनुभवाव्दारे अंदाज लावणे.
- * स्वता किंवा शिक्षकाच्या सुचनाव्दारे किंवा अक्षरास पाहून अक्षर लिहण्याच्या पध्दतीस क्रमाक्रमाने प्रगती करतात. काळजीपूर्वक बिनचुक अक्षर लिहण्याचे शिकतात उदा. व्दित्व जोडक्षरे.
- * शब्द, ध्वनी आनंदाने ऐकत शब्द खेळ (अंताक्षरी) सांगतात उदा. गोरेरे, गोरे, बरे बरे
- * ऐकलेल पाहिलेले, वाचन केलेले किंवा स्वताच्या अनुभवास त्यांच्या पध्दतीने लिखित रुपात व्यक्त करतात. म्हणजे चित्राव्दारे किंवा शब्दाच्या रुपात किंवा वाक्याच्या रुपात व्यक्त करतात.
- * पाठ्यपुस्तक किंवा ग्रंथालयातून त्यांना आवडणाऱ्या पुस्तकास निवडून त्यास वाचवण्याचा प्रयत्न करतात.
- * त्याच्या विचार शक्तिने सृजनात्मक कथा, गाने सांगतात. गाणे म्हणतात. वाढवतात, समाप्तीस बदलून सांगतात.
- * मराठी वर्णमालेतील अक्षरे व ध्वनी या मधील संबंधाना ओळखतात. उदा. ब,भ, च, ध, द,ध,म,य, प, फ, स, काना, मात्रा, रस्व, दिर्घ यांच्या ध्वनी.

English

The learner....

- sings songs or rhymes with action and adds lines to rhymes with simple structure.
- listens to English words, greetings, polite forms of expression, and responds in English/home language like 'How are you?', 'I'm fine, thank you.' etc.
- listens to short texts from children's section of newspapers, read out or narrated by the teacher.
- responds to questions related to stories in English/home language/signs, orally and through writing.
- responds to comprehension questions related to stories and poems, in home language or English or sign language, orally and in writing (words, phrases and short sentences).
- identifies characters, and sequence of events in a story.
- expresses verbally her/his opinion and asks questions about the characters, storyline, etc., in English or home language.
- uses simple adjectives related to size, shape, colour, weight, texture such as 'big', 'small', 'round', 'pink' 'red' 'heavy' 'light' 'soft' etc.
- uses pronouns related to gender like 'he, she, his, her, it' and other pronouns like 'this, that; here, there; these, those' etc.
- uses prepositions like 'before', 'between' etc.
- reads texts with simple sentences with the help of pictures.
- uses and writes phrases and simple sentences.
- describes a person/object/place in few words and phrases.

पर्यावरण विज्ञान

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

* सामान्य गुणधर्म ओळखणे (आकार, रंग, स्वरूप, पुष्पदल इत्यादी) पाने, खोड आणि फांद्या झाडांचे व प्राण्यांचे (चलन, निवास स्थान/ आवास, खाण्याच्या सवयी, ध्वनी इत्यादी) आपल्या सभोवताल प्रदेशात, तिचे / त्याचे घरातील कुटुंब सदस्यांशी संबंध.

* आकृत्या ओळखणे, चिन्ह भांडे, स्टोव, ट्रान्सपोर्ट, संपर्क साधन, चिन्ह बोर्ड इत्यादी) जागा (घराचे प्रकार/ आवास, बस स्थानक, पेट्रोल पंप इत्यादी) क्रिया (वेगवेगळे काम करणारे माणस, स्वयंपाकाच्या पध्दती इत्यादी) आपल्या घरात/ शाळेत/ आपल्या शेजारी

* वेगवेगळ्या वयाच्या लोकांच्या आहार सवयी ओळखणे प्राणी व पक्षी, अन्न व पाण्याचा साठा व आपल्या घरी व बाहेर पाणी वापरण्याच्या पध्दती.

* कुटुंब सदस्यांचे कार्य ओळखणे कौटुंबिक प्रभाव (स्वभाव, आचरण, सवयी, सराव) एकत्र राहण्याचे फायदे वेगवेगळ्या पध्दतीत

* गट उद्देश, पक्षी, प्राणी, सवयी बाह्य संवदेनास प्रतिसाद देवुन योग्य स्पंदन.

* भुतकाळ व भविष्यकाळातील वस्तुंचे कार्य व उद्देश बदल फरक स्पष्ट करणे (उदा. कपडे, भांडे, खेळणी, खेळाचे प्रकार, लोकांचे कार्य)

* गुणधर्म ओळखणे आवश्यक संख्या, सामग्रीचे/दैनंदिन जिवनातील कार्य आणि चिन्हाद्वारे ओळखणे/सामान्य एकक (भांडी, चमचे/मग इत्यादी)

* साहित्य परिशिलन, अनुभव, कार्य /उद्देश बदल माहिती) वेगवेगळ्या माध्यमाद्वारे स्थान चलन, वस्तु निरिक्षण (उदा. चंद्राचा आकार, वेगवेगळे ऋतु)

* वस्तुची दिशा व स्थिती स्थिर करणे/ नकाशातील सामान्य स्थळ (घराचे/वर्ग/शाळा/चिन्ह/आकार/साधी भाषा व्दारे)

* आकृत्या काढणे, चित्र, चिन्ह मॉडेल, वस्तुचे समोरील वरील व बाजुचे दिशेचे निरिक्षण सामान्य नकाशा (वर्गाचा, घराचा भाग वेगवेगळा/ शाळेचा इत्यादी नारे व सुविचार लिहणे.)

* वनस्पतीचे स्पर्श स्पंदन, प्राणी, वयस्क लोक सभोवतालच्या परिसरानुसार स्वतःस इतर कुटुंबांशी समातोल करणे

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

वर्ग ३ री

२, ३, ४, ५, ... १० ने उत्पन्न होणारे भागाकार करू शकतो.

* दैनिक जिवनात साध्या भागाकाराचा वापर करुन भागाकाराला समान गटबद्धतेचे वर्णन करू शकतो.

* ३ डी आकरा वरुन, बाजुनी आणि समोरुनर निरिक्षण करा. ३ डी आणि २ डी आकाराच्या आकृत्या ओळखू शकता का (त्रिकोण, आयताकृती इत्यादींचा वापर न करता)

* एखाद्या वस्तुची लांबी सेंटीमीटर मध्ये, वजन कि.ग्र. मध्ये आणि क्षमतेला लिटरमध्ये मोजणी करतो. आणि अंदाज लावतो. तसेच वस्तुच्या क्षमतेला अप्रमाणित मोजणी करू शकता का? मोजू शकतो ?

* एका दिलेल्या जागेत (त्रिकोण, चौरस, वर्तुळ) किती काढू शकता. कारणासहीत समजवा.

* घड्याळ्यातील झालेल्या वेळेला बरोबर तासामध्ये सांगू शकतो

* साध्या आकृत्या आणि संख्यामध्ये नमुन्यांची वाढ करू शकतो.

* संग्रहीत माहितीला चित्रात्मक दर्शवणुक आणि निष्कर्ष काढू शकतो.

पारंपारिक शिक्षण, कला, तंत्रज्ञान व प्रयत्न

एन सी ई आर टी NCERT

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

मराठी वर्ग ३ री

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

- * त्यांनी ऐकलेल्या, पाहिलेलेल्या, वाचन केलेल्या अंशातील विषय, घटना, भुमीका, शिर्षक इत्यादी त्यांच्या बद्दल बोलतात. त्यांचे विचार व्यक्त करतात.
- * चित्रा संबंधी बोलतात.
- * कथा, कविता, गाने इत्यादींना स्वर, राग, भाव, वाचण्याच्या नियमाचे पालन करीत न चुकता वाचन करतात.
- * त्यांनी वाचन केलेल्या अंशास त्यांच्या निजजीवन विषयासी तुलना करतात. त्यावर त्यांच्या भावना तोंडी/लेखी रूपात व्यक्त करतात.
- * वेगवेगळ्या रचना वाचून त्यांच्या आधारे प्रश्न करतात. आपले मत सांगतात. त्यांच्या मित्रासोबत किंवा शिक्षकांशी चर्चा करतात.
- * वेगवेगळ्या रचनेतील नविन शब्द समजून घेऊन परिस्थिती प्रमाणे त्याचा उपयोग घेतात.
- * भाषाअंशातील विविध अंशाना ओळखतात. स्वताःच्या भाषेत त्याचा वापर करतात.
- * स्वताः किंवा शिक्षकांच्या सुचनेवरून त्यांच्या अक्षरातील चुक दुरुस्त करतात. ते टाळण्याचा प्रयत्न करतात.
- * विराम चिन्हाचा वापर करून लिहतात.
- * विविध उद्देशासाठी त्यांनी लिहायच्या भाषेस आवश्यक शब्द व्याकरण पध्दतीची निवड करून लिहतात. उदा. संभाषण, कथा, आत्मचरित्र, इत्यादी

The learner....

- recites poems individually/ in groups with correct pronunciation and intonation.
- performs events such as role play/ skit in English with appropriate expressions.
- expresses orally her/his opinion/ understanding about the story and characters in the story.
- reads aloud with appropriate pronunciation and pause.
- reads small texts with comprehension i.e., identifies main idea, details and sequence and draws conclusions.
- reads and understands poems, simple stories, characters in the story etc., and expresses her/his opinions orally.
- distinguishes between simple past and simple present tenses.
- identifies opposites like 'day/night', 'close/open' and such others.
- reads printed scripts on the classroom walls: poems, posters, charts etc.
- writes words/phrases/sentences
- uses meaningful short sentences orally and in writing.
- uses a variety of nouns, pronouns,

adjectives and prepositions in context as compared to previous class.

- uses imperative sentences and comparative forms.
- writes 5-6 sentences on personal experiences/events using verbal or visual clues.
- uses vocabulary related to subjects like Maths, EVS relevant to class III.
- uses punctuation such as question mark, full stop and capital letters appropriately.

गणित

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

- * १११ पर्यंतच्या संख्यांना वाचू आणि लिहू शकतो.
- * दैनंदिन जिवनात तीन अंकी संख्याची बेरीज आणि वजाबाकी त्यांच्या स्थानाची अदलाबदल करून किंवा न करता सांगू शकतो.
- * २, ३, ४, ९, ... १० पर्यंतचे पाठे तयार करून त्या आधारे दैनंदिन जिवनावरील गुणाकाराचे प्रश्न करू शकतो.
- * वस्तुंना समान समुहहात भागने, समान प्रमाणात वाटने ते भागाकाराची प्रक्रियेची संबंधीत आहे आणि दैनंदिन जिवनात

पर्यावरण विज्ञान

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

* सामान्य गुणधर्म ओळखणे (आकार, रंग, पुष्पदल ते कुठे उगवतात इतर मार्ग) फुलांचे, मुळे आणि फळ आणि पशु व पक्षी (चोच/दात, पंजा, कान, केस, घरटे/आकाश इत्यादी) आपल्या सभोवती परिसरातील.

* मोठ्या कुटुंबातील सदस्यांची संख्या त्यांचे परस्पर नाती ओळखणे

* प्राण्यांची सवयी/ सामुहीक सवयी ओळखणे (मुंगी, मधमाशी, हत्ती) पक्षी (त्यांची घरटी) कुटुंबातील बदल (उदा. जन्मामुळे, लग्नानामुळे, स्थानचलन इत्यादी)

* वेगवेगळ्या सामर्थ्य कार्याची ओळख (शेतीचे काम, शिल्पकला, हातमाग इत्यादी) त्यांना वयस्क लोकांचे सहकार्य आणि दैनंदिन जिवनात संस्थेद्वारे त्यांना प्रशिक्षण.

* घरात उपलब्ध असलेल्या वस्तुपासुन दैनंदिन जिवनातील उपयोगी वस्तु तयार करणे.

* भुतकाळ व भविष्यकाळातील वस्तुंचे कार्य व उद्देश बदल फरक स्पष्ट करणे (उदा. वाहतुक, नाणी, घर, सामान, उपकरण, सामर्थ्य इत्यादी)

* निष्कर्ष (गुणधर्म, वस्तु स्थिती) विशिष्ट गुणधर्माचे आकलन (लांबी, वजन) सामान्य एकक/ स्थानिय एकक, किलो, गज, पाव इत्यादी) व सामान्य उपकरणांचे उपयोग.

* चिन्हाचा वापर ओळखणे, वस्तुची स्थिती व स्थान/स्थान ओळखण्यास दिशा दर्शन एका ठराविक स्थानाचा वापर (Land mark) शाळा शेजार यांचा नकाशात उपयोग इत्यादी.

* साईन बोर्डचा वापर, पोस्टर, नाणी (नोट/कॉईन) रेल्वे टिकेट/ वेळापत्रक * स्थानिय उपलब्ध असलेल्या वस्तु/ जलवस्तुंचा वापर करुन कॉलेज, डिझाईन, मॉडेल्स, रांगोळी, पोस्टर अलबम आणि साधे नकाशे तयार करणे.

* दर्शनिय गोष्टीवर विचार सांगणे, नारे लावणे/ कुटुंबीय अनुभव/शाळा / शेजार (उदा. भाषण रुपात, विवरण, बालहक्क)

* स्वच्छतेचा मार्ग, वापर कमी करणे, पुन्हा वापरणे, पुन्हा तयार करणे आणि काळजी घेणे - वेगवेगळ्या जिवानुंची स्त्रोतांची (अन्न, पाणी आणि सामाजिक संपत्तीची)

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

वर्ग ४ थी

विद्यया ऽ मृतमश्नुते

पौराणिक विद्या ऽ श्रद्धा,
तेलंगणा प्रभुत्वम्

एन सी ई आर टी
NCERT

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

मराठी वर्ग ४ थी

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

* त्यांनी ऐकलेल्या आणि बघितलेल्या वाचन केलेल्या अंशाना, घटनांना, पात्र, शिर्षक इत्यादी संबंधी बोलतात, प्रश्न करतात. त्यांचे विचार व्यक्त करतात. त्यांनी सांगितलेल्या विषयाचे वर्णन करतात.

* चित्राद्वारे विषयास क्रमबद्ध पध्दतीने सांगतात.

* भाषा नियम/ सुक्ष्म अंश माहित करून घेऊन योग्य त्या भाषेस तोडी/ लेखी रुपात उपयोग करून त्यांच्या भाषेत प्रगती करतात.

* वेगवेगळ्या प्रकारच्या पाठन सामग्री (वार्तापत्रीकेतील शिर्षक, बाल पत्रीका, इत्यादी) आलेल्या प्राकृतिक, सामाजिक, गंभीर अंशाना समजून घेऊन त्या बदल बोलतात.

* वेगवेगळ्या रचनेतील नविन शब्द आवश्यकते नुसार समजून घेऊन त्यांच्या भाषेत मौखिक/लेखी रुपात उपयोग करतात.

* त्यांच्यात पाठन शक्ती असते. ग्रंथालयात शिकण्याच्या जागी न आवडणाऱ्या पुस्तकास स्वतः निवड करून वाचन करतात. त्यांच्या स्थायीनुसार इतर विषया व्यवसाय कला, (उदा. परिसर विज्ञान, संगीत, नाटक) इत्यादी संबंधी अर्थ करून घेतात व प्रश्न करतात.

* भाषा अंशास त्यांच्या भाषेत उपयोग करून लिहतात. (भाषातील भाग, लिंगभेद, वचन, इत्यादी)

* वेगवेगळ्या उद्देश करीता, वेगवेगळ्या स्थितीत असणाऱ्या भाषे अनुसार वाचन करतात व लिहतात. उदा. बातम्या, बोर्डावरील सुचना, वस्तु, साम्रगी, सुचिका, कथा इत्यादी)

* स्वता: किंवा शिक्षकांच्या सुचना वदारे किंवा लेखन प्रक्रियातील जागृती करून त्यांच्या रचनेत फेरबदल करतात.

* विराम चिन्हांचा वापर करून लिहतात.

The learner:

- recites poems with appropriate expressions and intonation.
- enacts different roles in short skits.
- responds to simple instructions, announcements made in class / school.
- responds to questions based on day-to-day life experiences, an article, story or poem heard or read.
- describes briefly, both in oral or written about the events, places or personal experiences.
- shares riddles and tongue twisters.
- speaks briefly on familiar topics and experiences of day-to-day life like 'conservation of water; 'a visit to a zoo; 'going to a mela' Swatch Bharat etc.
- presents orally the highlights of a given written text/a short speech/ narration/ video/film/pictures/photographs etc.
- uses punctuation marks such as question mark (?) ; comma (,); and full stop (.), appropriately.
- reads aloud by using proper pronunciation, intonation and pauses.
- reads sub-titles on TV, titles of books, news headlines, pamphlets and advertisements, signboards...
- reads printed script on the classroom walls, notice board in posters and in advertisements.
- uses punctuation marks appropriately in writing.
- infers the meaning of unfamiliar words by reading them in context.
- uses dictionary to find out spelling and meaning.

- responds in writing to questions based on day-to-day life experiences, an article, story or poem heard or read.
- writes informal letters or messages.
- uses linkers to indicate connections such as but, and, first, next.....
- uses nouns, verbs, adjectives and prepositions in speech and writing.
- solves simple cross word puzzles, builds word chains etc.

गणित

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

* १००० पेक्षा मोठ्या संख्याना वाचु आणि लिहु शकतो आणि त्याच्या स्थानावरून संख्याची किमतीची तुलना करु शकतो.

* दैनंदिन जिवनात विविध संदर्भात गणिताची बेरीज आणि वजाबाकी हे मुलभुत प्रक्रियेने करतात.

* एखाद्या वस्तुला किंवा वस्तुच्या समुहाला एक व्दितीआंश, एक चतुर्थाश आणि तीन चतुर्थाश मध्ये ओळखुन त्यास चित्ररुपात दर्शवितो.

* ३ डी आकाराच्या परिमाणात बाजु, कडा आणि शिरोबिंदु ओळखुन एक आकृती तयार करु शकतो.

गणित

संबंधामुळे प्रतिक्रिया देऊ शकतात.

§ परिशुभ्रता, आरोग्य, व्यर्थपदार्थांचे उपयोग, तात्कालीक परिस्थिती, सामग्री (जमीन, इंधन, आरण्य) यांचे संरक्षण करण्यासाठी त्यांना उचित मार्गदर्शन करणे आवश्यक आहे.

* प्राण्यांच्या संरक्षणासाठी विविध प्रश्न विचारावे, प्राण्यांमुळे होणारे उपयोग, पशुसंरक्षणा साठी जिवनशैलीसाठी मार्गदर्शन करावे.

* शेती विषयक कामाच्या विविध दशा, किटकनाशक औषधे, बियाने या बदल माहिती घावी. पिकांबद्दल माहिती व प्रश्न विचारून तक्त्याच्या रूपात लिहावे.

* रोपट्यांच्या वाढीबद्दल प्रयोग दाखवावे, आकृती काढून विवरण घावे.

* आपल्या शरीरातील ज्ञानेन्द्रिये बदल माहिती व त्यांच्या संरक्षणा बद्दल माहिती घावी.

ज्ञानेन्द्रियांची आकृती काढावी. आरोग्य विषयक सवयी बदल विवरण घावे.

* नदीमुळे होणारे उपयोग, सांस्कृतिक शेतकाम नदीची मुख्यता परिक्षामीक स्थिरता, देवळां विषयी माहिती घावी.

* वातावरण, ऋतु, हवेमुळे कार्य करणाऱ्या वस्तु, हवेचे प्रदुषण व हवेचे गुणधर्म बद्दल सांगणे.

* दिवस, रात्र होण्याचे कारण आकृती व्दारे स्पष्ट करणे, सुर्योदय व सुर्यास्त बद्दल माहिती गोळा करून समजवून सांगणे सौरकुटुंब चे नमुना तयार करून समजावून सांगणे.

* दक्षता कार्याबद्दल समजवून सांगणे, अति आवश्यक सेवाकार्य बद्दल काम करणाऱ्या संस्थाबद्दल माहिती देणे. नैसर्गिक प्रकोप झाले असता आवश्यक मदत व सहकार्य करण्या विषयी माहिती देणे.

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

* चलन, अंतर, वजन आणि क्षमता यांचा वापर करून दैनंदिन जिवनातील समस्या सोडविणे.

* वास्तविक जिवनामध्ये वस्तुची विभाजन, वाटणीकरण्याच्या भिन्न पध्दतीला पुर्णाकाचा वापर करून नकाशावर दर्शविणे, पुर्णाकाची तुलना करणे आणि त्यावर समस्या सोडविणे.

* कोनांना काटकोन, लघुकोन आणि विशाल कोनामध्ये वर्गीकृत करणे आणि दर्शविणे.

* सामान्यतः वापरल्या जाणाऱ्या मोठ्या आणि लहान भागांची लांबी, वजन आणि आकारमान आणि मोठ्या एककाला एकाच एककामध्ये बदलने आणि त्याचप्रकारे त्याच्या उलट करणे.

* रेल्वेच्या वेळापत्रकतील वेळेला योग्य रित्या एएम/पिएम मध्ये व्यक्त करतो. तसेच दिनदर्शिका मध्ये दिलेल्या देान तारखांमधील दिवसांच्या संख्येची गणना करणे.

* रेषाखंडाने तयार होणाऱ्या भूमितीय आकृत्यांची परिमीती मोजू शकतो. चौरसाच्या क्षेत्रफळाने तयार होणाऱ्या संख्येची गणना करा जी पुर्णपणे आयत, चौकोन आणि त्रिकोण इत्यादी भरतात.

* नकाशे, संख्यायुक्त क्रम ओळखतो त्रिकोण, चौकोन (वर्ग) संख्यामध्ये तर्क स्पष्ट करतो.

* दैनंदिन जिवनातील अनेक घटनांची माहिती गोळा करून सारणी तयार करून ती माहिती स्तंभालेख, वृत्तचित्रलेख या व्दारे मांडणी करून स्पष्ट करतो.

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

वर्ग ५ वी

पैर-काल विद्या, सद्गुण, तेलंगणा प्रभुत्वम्

विद्यया ऽ मृतमश्नुते

एन सी ई आर टी NCERT

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

मराठी वर्ग ५ वी

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

* त्यांनी पाहिलेल्या / बघितलेल्या, वाचलेल्या अंशातील विषय, घटना, चित्र, भूमिका, शिर्षक इत्यादी ते बोलतात. त्यांचे हावभाव मित्रांना सांगतात. सारांश सांगू शकतात.

* चित्रांना पाहून पाठ्यांशातील विषयाचा अंदाजा लावू शकतात.

* भाषातील नितीसुत्रे राष्ट्रीयत्व अवश्यकतेनुसार उपयोग करून लिहतात.

* पत्रिका, बाल साहित्य, चार्ट इत्यादी भाषा सामग्रीत असणारे महत्वाचे अंशा विषयी मौखिक, लिखित रुपात व्यक्त करू शकतात.

* अपरिचित शब्दाचे अर्थ शब्दकोष या मध्ये शोधण्याचा पर्यत्न करतात.

* शिक्षकाद्वारे निर्णय घेतलेल्या प्रक्रियेनुसार लिहण्यासाठी ते लिहिलेल्या विषयास तुलना करू शकतात. त्यातील फेरबदल ओळखतात. (उदा. एखाद्या संघटने विषयी माहिती घेवून त्यावर लिहणे)

* भाषेतील व्याकरण संबंधीत अंश (उदा. विभक्ती, क्रिया, काळा) यांना ओळखणे व त्या बद्दल लिहणे.

* लिहते वेळस विराम चिन्ह (उदा. काना, मात्रा, प्रश्न चिन्ह इत्यादी) उपयोग करतात.

* स्थायी अनुसार वेगवेगळ्या विषयात विविध व्यवसाय, कला, गणित, परिसर विज्ञान, नृत्यकला इत्यादी त्यात उपयोगात आणलेल्या शब्दास अर्थ घेऊन आवश्यक त्या वेळी लिहू शकतात.

* कथा, संभाषण, पोस्टर, आत्मकथा, कविता, लेख इत्यादी लिहू शकतात.

The learner.....

- answers coherently in written or oral form to questions based on day - to - day life experiences, unfamiliar story, poem heard or read.
- recites and shares songs, poems, games, riddles, stories, tongue twisters etc, with peers and family members.
- acts according to the instructions given in games/sports such as 'Hit the ball!' 'Throw the ring.' 'Run to the finish line!' etc.
- reads story books, news items/ headlines, advertisements etc, talks about them and composes short paragraphs.
- reads text with comprehension to locate the details, sequence of events etc.
- reads print available in the surroundings (advertisements, directions, names of places etc), understands and answers queries attempts to write creatively (stories, poems, posters, etc).
- interacts with the people around her/him such as, friends, shop keepers teachers, grandparents, teachers, school librarian, gardener etc.
- uses meaningful grammatically correct sentences to describe and narrate incidents, and for framing questions.
- uses synonyms such as 'big/large', 'shut/close', and antonyms like inside/outside, light/dark from clues in context.
- connects ideas that he/she has inferred, through reading and interaction, with his/ her personal experiences.
- takes dictation for different purposes, such as lists, paragraphs, dialogues etc.
- uses the dictionary for reference.
- uses different types of nouns, adverbs; differentiates between simple past and simple present verbs.

- writes paragraphs from verbal, visual clues with appropriate punctuation marks and linkers.
- writes informal letters, messages, descriptions, conversations and 'mini biography' and 'mini autobiography'.
- writes and speaks on peace, equality etc and suggesting personal views.
- appreciates either verbally / in writing about the variety of food, dress, customs and festivals as read, in story books / heard in narratives/ seen in videos, films etc., in his/her day-to-day life.

परिसर विज्ञान

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

* दैनंदिन जिवनाच्या किमान आवश्यकता (अन्न, पाणी) पूर्ण करण्यासाठी उपाय सुचवावे.

* प्राणी, वनस्पती, मानव (उदा. वर्ग, बिजाणे, प्राणी जिवविवाद) हे सर्व प्रत्यक्ष रित्या एकमेकांनवर अवलंबून असतात याचे विवरण देणे.

* सांस्कृतिक जिवन (असामान्य प्रदेशात निवास, निवासी) परिसर (अन्न, पाणी, निवास, जिववैविद्या) यांचे परस्पर समनवय करू शकणे.

* चित्रकला, पुरातन बांधकाम, जुन्या वस्तुचे प्रदर्शन, मोठ्या लोकांशी बोलण्याने कालच्या व आजच्या जिवनशैली बदल माहिती गोळा करणे व फरक समजणे.

* सृजनात्मकतेने पोस्टरस, डिझाईन, नमुना, स्थानिय सैपाक पध्दती आकलन, चित्र (सभोवती परिसरातील वनस्पती/भेट दिलेले स्थळ) स्थानिय व्यर्थ पदार्थाने वस्तु तयार करणे, नारे गाणे प्रवास अनुभव लिहू शकतात.

* समाजात घडणाऱ्या घडामोडी (विपक्ष/ सामग्री/स्थानचलन/ प्रवास/ भिन्न बाल्यहक्क) त्यांचे परिशिलन, अनुभव, समनवय

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

वर्ग ६ वी

- * राजच्या जिवनात दिलेल्या परिस्थितीमध्ये स्वरूपात संबंध व्यक्त करते.
- * बिंदु, रेषाखंड, सरळ रेषा, किरण आणि वक्र या सारख्या भौमितीक कल्पनांची समज व्यक्त करते.
- * साध्या बंद केलेल्या आकृत्यांना ओळखणे, गणिताच्या नोट्समधील आकृतीचे कोन, शिर्षक आणि बाजू व्यक्त करणे.
- * वर्तुळ आणि त्याचे भाग ओळखतो (केंद्र, व्यास, त्रिज्या, आर्क आणि सेक्टर) स्पष्ट करतो.
- * दिलेल्या पालीगोनची परिमीती आणि आयताचे क्षेत्रफळ काढणे हे एक विशिष्टता आहे.
- * दैनंदिन जिवनातील निगडीत घटनांशी संबंधीत विविध प्रकाराची माहिती गोळा करून सारणीच्या रूपात, स्तंभालेखाच्या रूपात आणि अन्य मार्गाने स्पष्ट करतो.
- * ३ डी आकृत्या जसे गोलाकार, घन, इष्टीकाचिती, सिलेंडर, शंकु चा वापर करून दैनंदिन जिवनात गणिताच्या मुलभुत पध्दतीत वापरणे.
- * संख्यामध्ये सममिते रेषेचा वापर करून सममिती प्रात्यक्षिक रेषा काढणे.
- * जेथे शक्य असेल तेथे समिती रेषेवर आकडेवारी रेखांकीत करतो.

विज्ञान

- विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)
- * वस्तु आणि जिवाणुंची ओळख ज्या प्रमाणे वनस्पती तंतु, फुल, निरिक्षणा आधारे आकलन जसे, रंग, आकार, कार्य, पुष्पदल इत्यादी.
- * वस्तु आणि जिवाणुंची ओळख, ज्या प्रमाणे खोड आणि तंतुमुळ विद्युत वाहकता आणि आवरण, त्यांच्या गुणधर्मावर आधारीत आकार आणि कार्य
- * वस्तुंचे वर्गीकरण- जिवाणु आणि कार्य निरिक्षणावर आधारीत. उदा. द्रावक वस्तु, अद्रावक वस्तु, पारदर्शक व अपारदर्शक, जैविक व अजैविक गुणधर्म
- * प्रश्नांच्या उत्तरासाठी सामान्य प्रयोग करणे, जसे चुंबकीय वस्तुला बांधुन लटकवणे व त्याच्या दिशेचा बदलाचे निरिक्षण करणे.
- * कार्य व बदलाचे निरिक्षण करणे. उदा. प्राण्यांच्या आहार सवयी व त्यावदारे रोगांचे निर्मुलन आणि वनस्पती व प्राण्यांमध्ये तंतुचे वहन पध्दतीचे स्पष्टीकरण, सपाट

- आरसावरून प्रकाशाचे परावर्तन होऊन सावली (प्रतिमा) कशी तयार होते स्पष्ट करणे.
- * भौतिक घटकांचे मापन आणि एसआय एकक बदल सांगणे उदा. लांबी, भार, तापमान इत्यादी
- * नामांकीत आकृती काढणे/ फ्लोचार्ट जिवाणु आणि प्रक्रिया उदा. फुलांचे विविध भाग, जोडभाग, गाळण, जलचक्र इत्यादी

सामाजिक अध्ययन

- विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)
- * पृथ्वीच्या गोलाच्या साह्याने दुपार, रात्र कशी होते याचे प्रदर्शन करून वर्णन करतो.
- * जगाच्या नकाशात खंड आणि महासागरे ओळखतो.
- * जगाच्या गोल आणि नकाशात अक्षांश, रेखांश, ध्रुव प्रदेश भुमध्य रेखा यांना ओळखतो.
- * भारताच्या रेखांकीत नकाशात राज्ये, केंद्रशासीत प्रदेश आणि सिमालगत देशांना ओळखतो.
- * विविध प्रकारच्या पुरावस्तु गोष्टी (लेखी पत्रे, कोरीव लेख, विविध प्रकारच्या पुरातन रचना, इतर संबंधीत वस्तु यांचा उपयोग करून इतिहासाच्या पुनर्मितीती साठी काळानुसार विश्लेषण करतो.
- * प्राचिन काळातील विकासाचे वर्णन करतो. उदा. शिकार, शेती, शहरे, संस्कृती, खगोलविज्ञान आरोग्य शास्त्र, गणीत तर्कशास्त्र विज्ञान इत्यादी मध्ये भारतीयांचे योगदान स्पष्ट करतो.
- * प्राचीन काळातील विविध धर्मांचे प्राथमिक सिध्दांत मुल्ये विचारधारा यांचे विश्लेषण करतो.
- * परिसरातल्या विविध प्रकारच्या मानवी वैशिष्ट्यांचे आणि भेदाचे विश्लेषण करतो.
- * विविध प्रकारातील समानत्व आणि असमानत्वामधील फरक ओळखून त्यांना योग्य पध्दतीने दुरुस्ती करतो.
- * विविध चिन्हांच्या आधारे एका विशिष्ट प्रदेशापर्यंत पोहोचतो प्रदेशाचे वास्तव अंतर दिशा ओळखतो, गोंड आदिवासी, पंच, या विषयी माहिती देतो.
- * भारताच्या नकाशात महाजनपदे आणि महत्वाची आधुनिक शहरे ओळखतो. * मोर्य साम्राज्य सम्राट अशोकाचे मोठेपण. गुप्त राजांची महानता विशद करतो. अनेक धर्मातील मुर्त्यांची तुलना करतात. विशद करतात.

पारंपारिक विद्या काळ
तेलंगणा प्रभुत्व

एन सी ई आर टी
NCERT

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

मराठी वर्ग ६ वी

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

* विविध ध्वनी (पाऊस, हवा, रेल्वे, बस इत्यादी) ऐकून त्यांचा अनुभावास, आहार पदार्थ, चवी मुळे येणाऱ्या अनुभावास स्वताःच्या भाषेत सांगू शकतात.

* ऐकलेले, पाहिलेले, वाचलेल्या घटना/रचना विषयी बदल मुल धाडसीने त्यांच्या पध्दतीने सांगतात.

* प्रसार साधनात (दुरदर्शन संच, रेडीओ, पत्रिका) यात पाहिलेल्या ऐकलेल्या बातम्या स्वताःच्या भाषेत सांगतात.

* विविध संदर्भात इतरांनी व्यक्त केलेले विचार स्वतःच्या भाषेत ते सांगू शकतात, लिहू शकतात.

* त्यांच्या स्थानिक गाण्यांना नितिसुत्रांना कथा विषयी चर्चा करतात.

* इतरांच्या भाषा सभ्यतास अचार व्यवहार पध्दतीविषयी प्रशंसा पुर्वक बोलू शकतात.

* चित्रांना पाहून पाठ्यांशातील विषयाचा अंदाज करू शकतात.

* भाषा संबंधी पाठन सामग्री/ प्रसार माध्यमाची सामग्री म्हणजे रेडीओ, दुरदर्शन संच, समचार पत्रिका, कथा इत्यादी किंवा इंटरनेट (अंतरजाल) अंशास समजून घेऊन वाचन करतात. त्यावर त्यांचे मत, विचार व्यक्त करतात. आवड निवड सांगू शकतात.

* विद्यार्थी विविध प्रक्रियेतील भाषांची प्रशंसा करू शकतात. (उदा. कवितेतील शब्द, व्यास, कथा, नितिसुत्र इत्यादी)

* कविता, गाणे, लोकगीत, वचन कविता, जानपद कथा, संभाषण, स्वागत इत्यादी अंशांना त्यांच्या पध्दतीने हवाभावाव्दारे वाचन करू शकतात.

* नविन पद, शब्द माहित करण्यासाठी आवड दाखवतात.

* विविध रंगातील कला संबंधी शब्द माहित करण्यासाठी उत्साह दाखवतात.

* इतरांच्या भावना हवाभाव अनुभव यांना स्वताःच्या भाषेत लिहतात सांगतात.

* विविध संदर्भात विविध उद्देशासाठी लिहतेवेळेस भाषा नियमाचा वापर करून नितिसुत्राचा उपयोग करतात.

वच्चे....

- विभिन्न प्रकार की ध्वनियों जैसे-बारिश, हवा, रेल, बस आदि को सुनने और किसी वस्तु के स्वाद आदि के अनुभव को अपने ढंग से मौखिक/सांकेतिक भाषा में प्रस्तुत करते हैं।
- भाषा में निहित ध्वनियों और शब्दों के साथ खेलने का आनंद लेते हैं। जैसे-इन्ना, विन्ना, तिन्ना।
- प्रिंट (लिखा या छपा हुआ) और गैर-प्रिंट सामग्री (जैसे, चित्र या अन्य ग्राफिक्स) में अंतर करते हैं।
- चित्र के सूक्ष्म और प्रत्यक्ष पहलुओं पर बारीक अवलोकन करते हैं।
- देखी, सुनी (अनुभव की) गई बातों, जैसे - स्थानीय सामाजिक घटनाओं, कार्यक्रमों और गतिविधियों पर बेझिझक बात करते हैं, प्रश्न करते हैं और बातचीत को अपने ढंग से आगे बढ़ाते हैं।
- रेडियो, टी.वी., अखबार, इंटरनेट में देखी/सुनी गई खबरों को अपने शब्दों में कहते हैं।
- विभिन्न अवसरों/संदर्भों में कही जा रही दूसरों की बातों को अपने ढंग से बताते हैं/लिखते हैं।
- पढ़ी कहानी, कविताओं आदि में लिपि चिह्नों/शब्दों/वाक्यों आदि को देखकर और उनकी ध्वनियों को सुनकर, समझकर उनकी पहचान करते हैं।
- अपने से भिन्न भाषा, खान-पान, रहन-सहन संबंधी विविधताओं पर बातचीत करते हैं।
- नए शब्दों के प्रति जिज्ञासा व्यक्त करते हैं।

विविध कलाओं से जुड़ी सामग्री में प्रयुक्त भाषा के प्रति जिज्ञासा व्यक्त करते हुए उसकी सराहना करते हैं।

- संदर्भ की मदद से आस-पास मौजूद प्रिंट के अर्थ और उद्देश्य का अनुमान लगाते हैं, जैसे- टॉफी के कवर पर लिखे नाम को 'टॉफी' या 'चॉकलेट' बताना।

प्रिंट (लिखा या छपा हुआ) मौजूद अक्षर, शब्द और वाक्य की इकाइयों को पहचानते हैं, जैसे- 'मेरा नाम विमला है।' बताओ, यह कहाँ लिखा हुआ है?/इसमें नाम कहाँ लिखा हुआ है?/'नाम' में 'म' पर अँगुली रखो।

परिचित/अपरीचित लिखित सामग्री (जैसे:- मिड-डे मील का चार्ट, अपना नाम, कक्षा का नाम) मनपसंद किताब का शीर्षक आदि) में रुचि दिखाते हैं, बातचीत करते हैं और अर्थ की खोज में विभिन्न प्रकार की युक्तियों का इस्तेमाल करते हैं, जैसे- केवल चित्रों या चित्रों और प्रिंट की मदद से अनुमान लगाना, अक्षर-ध्वनि संबंध का इस्तेमाल करना, शब्दों को पहचानना, पूर्व अनुभवों और जानकारी का इस्तेमाल करते हुए अनुमान लगाना आदि।

- हिंदी के वर्णमाला के अक्षरों की आकृति और ध्वनियाँ पहचानते हैं।

लिखना सीखने की प्रक्रिया के दौरान अपने विकासत्मक स्तर के अनुसार चित्रों, आड़ी-तिरछी रेखाओं (कीरम-काटे) अक्षर-आकृतियों, स्व-वर्तनी (इंनर्वैटिड स्पेलिंग) और स्व-नियंत्रित लेखन (कनवैशनल राइटिंग) के माध्यम से सुनी हुई और अपने मन की बातों को अपने तरीके से लिखने का प्रयास करते हैं।

The learner.....

- listens and responds to dialogues / conversations that contain six or seven exchanges, uses appropriate cohesive devices and sustains the conversation.
- participates in activities like 'role play, group discussions, debate, etc.
- uses a variety of sentence forms to express the attributes of certain vivid images Viz narratives descriptions and respond to narratives that contain a sequence of events and dialogues, images, settings, characterization evoking images.
- listens to poems / songs that contain specific patterns (rhythm, music, theme, structure) and recites and shares poems, songs, jokes, riddles, tongue twisters etc.

responds to a variety of questions on familiar and unfamiliar texts verbally. Responds to announcements and instructions made in the class, school assembly and in other public places.

- delivers a speech and compeers a programme conducted at the school level and other public gatherings.
- reads any authentic text and understand the meaning between the lines and beyond the lines reads a variety of texts and identifies the main ideas, characters, sequence of ideas and events and relates with his / her personal experience.
- refers to dictionaries to find meaning and other aspects of the word.
- infers meaning of unfamiliar words by reading them in context.
- reads to seek information from notice board, news papers, the internet, tables, charts, diagrams and maps etc.
- writes grammatically correct sentences for a variety of situations using noun, pronoun, verb, adverb, determiners etc.
- understands the use of simple present and present continuous.
- connects sentences using adverbial connectives such as when, if, as, because, since etc and uses coordinate structures with, and, but, or etc.
- develops an understanding of passive construction and predicated patterns.
- develops an understanding on degrees of comparison and phrases such as noun phrase and verb phrase.
- uses synonyms, antonyms appropriately; deduces word meanings from clues in context while reading a variety of text.
- uses nouns and verbs interchangeably. Uses knowledge of individual words in unknown compound words to predict their meaning.
- develops vocabulary by reading extensively and by using meta-linguistic awareness
- responds to a variety of questions on familiar and unfamiliar texts in writing.
- follows the lay out and conventions of various discourse genres such as conversations, description, narrative, notice, message, poster, slogans, diary, letter, drama, essay, etc.
- uses meaningful sentences to describe / narrate factual / imaginary situations in writing.
- writes coherently with focus on appropriate beginning, middle and end.
- writes a book review.

गणित

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

* इंडो - अरबिक, आंतरराष्ट्रीय पध्दतीने मोठ्या संख्याना वाचने आणि त्याची तुलना करणे.

* दैनंदिन जिवनामध्ये ल.सा.वी. आणि म.सा.वी. चा वापर करणे.

* पुर्ण संख्याचे गुणधर्म स्पष्ट करणे. शुन्यचे महत्व देखील स्पष्ट करणे.

* पुर्णांकाची बेरीज आणि वजाबाकीच्या समस्याचे निराकरण करणे.

* वास्तविक जिवनातील घटनांमध्ये गुणोत्तर आणि प्रमाणात वापरून समस्याचे निराकरण करतो.

* अपुर्णांक आणि दशांश यांची बेरीज आणि वजाबाकीचा वापर रोजच्या जिवनातील समस्यांचे निराकरण करतो.

- * दोन रेषा एकमेकांस छेदण्याव्दारे होणाऱ्या कोनांचे प्रदर्शन करणे.
- * त्रिकोणाच्या बर्हीगत व अंतर्गत कोनांचे गुणधर्म स्पष्ट करणे, त्याच्या विषयी दिलेल्या माहितीच्या आधारावर त्रिकोणाची एकरूपता स्पष्ट करणे जसे बा.बा.बा., को.बा.बा., को.बा.को., उजवी बाजू.
- * कंपासाची जोडी आणि मोजपट्टीचा वापर करून दिलेल्या मापनाच्या त्रिकोणाची रचना करणे.
- * समांतरभुज चौकोन, त्रिकोण आणि समभुज चौकोनाचे क्षेत्रफळ माहिती करणे (पाय) च्या किंमतीचा अंदाज करणे.
- * असंग्रहीत माहितीचा मध्य, मध्यक आणि बहुलक माहित करणे.
- * दैनंदिन जिवनातील गोल, घन, इष्टकाचिती, दंडगोल आणि शंकुच्या आकारातील ३ डी आकृत्यांना ओळखणे.
- * रेषा समीती, बिंदु समीती आणि रोटेशनल (वारंवारता) समीतीला स्पष्ट करणे.

विज्ञान

- विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)
- * वस्तु आणि जिवानुंची ओळख ज्या प्रमाणे वनस्पती तंतु, फुल, निरिक्षणा आधारे आकलन जसे, रंग, आकार, कार्य, पुष्पदल इत्यादी.
  - * वस्तु आणि जिवानुंची ओळख, ज्या प्रमाणे खोड आणि तंतुमुळ विद्युत वाहकता आणि आवरण, त्यांच्या गुणधर्मावर आधारीत आकार आणि कार्य
  - * वस्तुंचे वर्गीकरण - जिवानु आणि कार्य निरिक्षणावर आधारीत. उदा. द्रावक वस्तु, अद्रावक वस्तु, पारदर्शक व अपारदर्शक, जैविक व अजैविक गुणधर्म
  - * प्रश्नांच्या उत्तरासाठी सामान्य प्रयोग करणे, जसे चुंबकीय वस्तुला बांधुन लटकवणे व त्याच्या दिशेचा बदलाचे निरिक्षण करणे.
  - * कार्य व बदलाचे निरिक्षण करणे. उदा. प्राण्यांच्या आहार सवयी व त्याव्दारे रोगांचे निर्मुलन आणि वनस्पती व प्राण्यांमध्ये तंतुचे वहन पध्दतीचे स्पष्टीकरण, सपाट आरसावरून प्रकाशाचे परावर्तन होऊन सावली (प्रतिमा) कशी तयार होते स्पष्ट करणे.
  - * भौतिक घटकांचे मापन आणि एसआय एकक बदल सांगणे उदा. लांबी, भार, तापमान इत्यादी
  - * नामांकीत आकृती काढणे/ फ्लोचार्ट जिवानु आणि प्रक्रिया उदा. फुलांचे विविध भाग, जोडभाग, गालण, जलचक्र इत्यादी

- * परिसरातील वस्तुंचा वापर करून मॉडेल तयार करणे आणि त्यांचे कार्य स्पष्ट करणे. उदा. लहान छिद्र असलेला कॅमेरा, टेटिस्कोप, विद्युत टार्च इत्यादी.
- * शास्त्रीय घटकांचे आपल्या दैनंदिन जिवनात उपयोग. उदा. संतुलीत आहार सवयीसाठी विविध अन्न घटकांचे उपयोग, ठराविक ऋतुनुसार अन्नघटकांना मिश्रणातून वेगळे करणे, कंपास सुईचा वापर दिशा ओळखण्यासाठी करणे, मुसळधार पावसापासुन संरक्षण करण्याच्या पध्दती इत्यादी. सुरक्षीत वातावरण तयार करण्यासाठी विशिष्ट कार्य करणे. उदा. अन्न पदार्थाचा दुरुपयोग कमी करणे, पाणी विद्युत आणि कुडा पदार्थावर विशिष्ट कार्य करणे, पावसाच्या पाण्याचे शेतीसाठी वापर कशाप्रकारे करावे. वनस्पतीचे संरक्षण करणे इत्यादी प्रमाणीकपनाचा विस्तार करणे, उद्देश, समन्वय भितीपासुन स्वतंत्रता आणि अमलबजावणी.

सामाजिक अध्ययन

- विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)
- * पृथ्वीच्या गोलाच्या साह्याने दुपार, रात्र कशी होते याचे प्रदर्शन करून वर्णन करतो.
  - * जगाच्या नकाशात खंड आणि महासागरे ओळखतो.
  - * जगाच्या गोल आणि नकाशात अक्षांश, रेखांश, ध्रुव प्रदेश भूमध्य रेखा यांना ओळखतो.
  - * भारताच्या रेखांकीत नकाशात राज्ये, केंद्रशासीत प्रदेश आणि सिमालगत देशांना ओळखतो.
  - * विविध प्रकारच्या पुरावस्तु गोष्टी (लेखी पत्रे, कोरीव लेख, विविध प्रकारच्या पुरातन रचना, इतर संबंधीत वस्तु यांचा उपयोग करून इतिहासाच्या पुनर्मितीसाठी काळानुसार विश्लेषण करतो.
  - * प्राचिन काळातील विकासाचे वर्णन करतो.
- उदा. शिकार, शेती, शहरे, संस्कृती, खगोलविज्ञान आरोग्य शास्त्र, गणीत तर्कशास्त्र विज्ञान इत्यादी मध्ये भारतीयांचे योगदान स्पष्ट करतो.
- * प्राचीन काळातील विविध धर्मांचे प्राथमिक सिध्दांत मुल्ये विचारधारा यांचे विश्लेषण करतो.
  - * परिसरातल्या विविध प्रकारच्या मानवी वैशिष्ट्यांचे आणि भेदाचे विश्लेषण करतो.
  - * विविध प्रकारातील समानत्व आणि असमानत्वामधील फरक ओळखुन त्यांना योग्य पध्दतीने दुरुस्ती करतो.
  - * विविध चिन्हांच्या आधारे एका विशिष्ट प्रदेशापर्यंत पोहोचतो प्रदेशाचे वास्तव अंतर दिशा ओळखतो, गोड आदिवासी, पंच, या विषयी माहिती देतो.
  - * भारताच्या नकाशात महाजनपदे आणि महत्वाची आधुनिक शहरे ओळखतो. * मोर्य साम्राज्य सम्राट अशोकाचे मोठेपण. गुप्त राजांची महानता विशद करतो. अनेक धर्मातील मुर्त्यांची तुलना करतात. विशद करतात.

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

वर्ग ७ वी

पैठणसल विद्या सङ्घ,
तेलंगणा प्रभुसङ्घ

एन सी ई आर टी
NCERT

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

मराठी वर्ग ७ वी

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

- * विविध सामग्रीचे वाचन करीत लेखकाच्या भावनांना समजून घेऊन त्यात आपले अनुभव जोडून आवड निवड माहित करतात.
- * वाचलेल्या विषयास आणखी जास्त समजून घेण्यासाठी प्रश्न करून चर्चा करा.
- * नितीसुत्र राष्ट्रप्रेम, कथा, जानपदगिते, लोकगिते, नितीकथा इत्यादी संबंधी चर्चा करतात व प्रश्न करतात.
- * वेगवेगळ्या स्थानिक/सामाजिक विषयावर प्रकृतीमुळे नष्टावर आपले विचार व्यक्त करतात.
- * पाठ्याशांतील अंश वाचन करून पाठातील प्रमुख अंश सांगू शकतात.
- * कथा, कवि, वाचन करून त्याच्या रचना विषयी माहिती करून घेतात.
- * पाठ्यविषयास वाचन करणे, अर्थ करून घेण्यात येणाऱ्या आडचणीस दूर करण्यासाठी शिक्षक व मित्रांची मदत घेतात. आवश्यक त्या ठिकाणी चित्रे, इंटरनेटची मदत घेतात.
- * भाषातील सुक्ष्मअंश, भाषासुत्र, नविन शब्द इत्यादी वापर करतात.
- * विविध संदर्भात आवश्यकतेनुसार इतरांनी सांगितलेले विचार योग्य प्रमाणे समजून घेणे व सांगणे/लिहणे, व्यक्त करणे उदा. आपल्या कामात वेगवेगळे व्यवसायाचे काम करणाऱ्याशी बोलणे.
- * मराठी भाषेत सापडलेल्या वेगवेगळ्या पाठण सामग्री उदा. कथा, इंटरनेटमध्ये मिळणाऱ्या सामग्रीस समजुना घेऊन वाचन आणि त्यावर आवड निवडीस लेखी रुपात संकेत भाषेत मिळविणे.
- * त्यांच्या अनुभावास त्यांच्या स्वताःच्या भाषेत लिहतात.
- * वेगवेगळ्या विषय किंवा उद्देशासाठी पद, शब्द, वाक्य, राष्ट्र भावना नितीसुत्र, विरामचिन्ह व व्याकरणाचे नियमाचे उपयोग करतात.
- * वेगवेगळ्या सभ्य अंशास/ विषया बदल मौखिक लिखित संकेत रुपात अर्थ करून व्यक्त करू शकतात.
- * भिंती चित्रे, पत्रिका इत्यादीसाठी वेगवेगळ्या पाठण सामग्री गोळा करून लिहतात व त्यास संपादीत करून लिहतात.

वच्चे....

- किसी सामग्री को पढ़ते हुए लेखक द्वारा रचना के परिप्रेक्ष्य में कहे गए विचारों को समझकर और अपने अनुभवों के साथ उनकी संगति, सहमति या असहमति के संदर्भ में अपने विचार अभिव्यक्त करते हैं।
- विविध उद्देश्यों के लिए अपनी भाषा अथवा स्कूल की भाषा का इस्तेमाल करते हुए बातचीत करते हैं, जैसे-जानकारी पाने के लिए प्रश्न पूछना, निजी अनुभवों को साझा करना, अपना तर्क देना आदि।
- अपनी निजी जिंदगी और परिवेश पर आधारित अनुभवों पर सुनायी जा रही सामग्री, जैसे-कविता, कहानी, पोस्टर, विज्ञापन आदि से जोड़ते हुए बातचीत में शामिल करते हैं।
- पढ़ी गई सामग्री पर चिंतन करते हुए बेहतर समझ के लिए प्रश्न पूछते, परिचर्चा करते हैं।
- अपने परिवेश में मौजूद लोककथाओं और लोकगीतों के बारे में चर्चा करते हैं और उनकी सराहना करते हैं।
- किसी पाठ्यवस्तु को पढ़ने के दौरान ज़रूरत पड़ने पर अपने किसी सहपाठी या शिक्षक की मदद लेकर उपयुक्त संदर्भ सामग्री, जैसे- शब्दकोश, मानचित्र, इंटरनेट या अन्य पुस्तकों का प्रयोग करते हैं।
- चित्र में या क्रमवार सजाये चित्रों में घट रही अलग-अलग घटनाओं, गतिविधियों और पात्रों को एक संदर्भ या कहानी के सूत्र में देखकर समझते हैं और सराहना करते हैं।
- अपनी निजी जिंदगी और परिवेश पर आधारित अनुभवों को अपने लेखन में शामिल करते हैं।
- अपनी कल्पना से कहानी, कविता आगे बढ़ाते हैं।
- अपने अनुभवों को अपनी भाषा शैली में लिखते हैं।

The learner.....

- responds to different kinds of instructions, requests, directions in varied contexts viz. school, bank, railways.
- responds to the questions based on a variety of texts and predictions made through listening.
- participates in different activities such as role play, recitation of poetry, skit, debate, speech, elocution, quiz etc organized by school and other such organizations.
- sustains the conversations in English with family, friends and people from different professions such as a shopkeeper, salesperson, etc using appropriate vocabulary.
- speaks about excerpts, dialogues, skits, short films, news and debate on TV and radio, audio-video programmes on suggested websites.
- reads textual / non textual material analytically and identifies themes and sub themes.

Thinks critically, compares and contrasts characters, events, ideas, themes and relates them to life.

- reads to seek information in print / online, notice board, sign boards in public places, news paper, hoarding etc.
- reads a variety of texts for pleasure and develops one's own perceptions.
- uses appropriate and different forms in communication (e.g. noun, pronoun, verb, determiners, time and tense, passivization, adjectives, adverb, etc)
- develops an understanding of subject – verb agreement (person, number, gender) and conjunctions.
- understands 'if clause, adverbials of time, place and manner' and uses them.
- uses appropriate vocabulary for expressing oneself using a variety of discourse markers both in oral and written.
- coins new words appropriate to the context.
- infers the meaning of the unfamiliar words by reading them in context.
- derives a different category of the word by changing the prefix and suffix of certain words and tries to make new collocations when the context demands.
- refers to a dictionary, thesaurus and encyclopedia to find meanings /spelling and others aspects of the words while reading and writing.
- develops mind maps about persons, places, and events social issues and incorporates her/his reflections wherever possible while writing.
- writes short profiles and biographical sketches depicting the characteristics and contributions of people
- organizes sentences coherently in English / in Braille with the help of visual / verbal clues and with a sense of audience
- writes songs and poems on various themes involving various images evoking emotions.
- writes formal letters, personal diary, list, e-mail / SMS, etc. using proper capitalization and punctuation.
- writes descriptions/narratives showing sensitivity to gender, environment and appreciation of cultural diversity.
- writes scripts/dialogues for a drama/play and skit.
- writes a book review.

गणित

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

- * पुर्णाकाचे चार मुलभुत क्रिया वरचे समस्यसा सोडविणे.
- * परिमेय संख्या, अपुर्णाक आणि दशांशाचा समाविष्ट असलेल्या दैनंदिन जिवनातील समस्या सोडविणे.
- * मोठ्या संख्याचा भागाकार आणि गुणाकाराच्या गणिताला घातांकाच्या नियमाव्दारे सरळ रूप घा.
- * टक्केवारी आणि गुणोत्तराचा वापराव्दारे व्याज, नफा, तोटा या सारख्या दैनंदिन जिवनातील समस्यांना सोडविणे.
- * एका चलातील रेषीय समीकरणाचा समाविष्ट असलेल्या दैनंदिन जिवनातील समस्या सोडविणे.

- बहुभुजाकृती आणि विषमभुज आकृतींना त्रिकोणात विभाजन करून क्षेत्रफळ माहित करणे.
- * वर्तुळाचे क्षेत्रफळ, वर्तुळाखंडाच्या क्षेत्रफळाच्या संबंधीत समस्यांना सोडविणे.
  - * घन आणि इष्टचितीच्या पृष्ठभागाचे क्षेत्रफळ आणि घनफळ मापन करणे.
  - * सारणीत दिलेल्या माहितीला मध्य, मध्यक आणि बहुलक माहित करणे.
  - * दिलेल्या माहितीला स्तंभालेख, वृत्तालेख आणि वारंवारता वक्र मध्ये दर्शविणे.

जिवशास्त्र

- विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)
- * जिवांचे वर्गीकरण जसे वनस्पती आणि प्राणी पेशी, स्थनधारी व अस्थनधारी प्राणी त्यांच्या गुणधर्म, आकार व कार्यवर आधारीत.
  - * गुणधर्मावर आधारीत प्राण्यांचे वर्गीकरण उदा. खरीप आणि रबी पिक, उपयोगी आणि हानिकारक जिवाणु लैंगिक व अलैंगिक उत्पत्ती बाहेर पडणारे व न दिसणारे नैसर्गिक स्रोत
  - * प्रश्नांची उत्तरे देण्यासाठी प्रयोगात्मक क्रियांचे आयोजन उदा. आपण मिठाचा उपयोग का करावा/ लोणचे, जाम आणि मुरब्बामध्ये साखर का मिसळावे ?
  - * संबंधीत क्रिया आणि प्रक्रिया समजावणे उदा. मनुष्य आणि प्राणी यातील प्रजनन
  - * सुक्ष्मजिवाणुचे स्लाईडस तयार करणे, कांदाची साल मानवीय शुक्रकण इत्यादी आणि त्यांचे सुक्ष्मदर्शक आकार स्पष्ट करणे.
  - * नामांकीत आकृती काढणे/ फ्लो चार्ट तयार करणे उदा. पेशीचा आकार, मानविय लैंगिक अवयव
  - * आपल्या दैनंदिन जिवनात विज्ञानाचे अंश उपयोगात आणणे उदा. जैविक खत आणि अजैविक खत यांना तयार करून शेताचे उत्पन्न वाढवणे, वयस्क संबंधी रहस्य आणि जिज्ञासा यांचे निर्मुलन करणे.
  - * वैज्ञानिक शोध बदल चर्चा आणि गोष्टी रुपात प्रशंसा करणे
  - * पर्यावरणाचे संरक्षण करण्यासाठी प्रयत्न करणे.
  - (उदा. कायद्यान्वये सहज संपदेचा वापरस करणे, खतांचा व फवारणीचा जास्त उपयोग आटोक्यात ठेवणे.)

भौतिकशास्त्र

- विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)
- * पदार्थांमध्ये फरक ओळखा जसे...
  - १) नैसर्गिक आणि मानवाने बनवलेले तंतु २) स्पर्शी व अस्पर्शीय बळ
  - ३) द्रव पदार्थ विद्युत वाहक व आवरक ( ) असतात.
  - * वस्तुचे वर्गीकरण स्वभाव व गुणधर्मांच्या आधारे करणे.
  - १) धातु व अधातु २) अंतरीक्षा वस्तु ३) नैसर्गिक स्रोतव्दारे
  - उर्जा कमी होणारे व उर्जा कमी न होणारे वस्तु
  - * प्रश्नाचे समाधान कळण्यास परिशिलनाचे आयोजन उदा. १) उष्माग्राही साठी कोणत्या अटी आहेत ?
  - * संबंधीत कार्य आणि बदलाची प्रक्रिया उदा. १) प्रकाशाचे परावर्तन २) पेट्रोलियम उत्पादक - वेगळे करणे

- * क्रिया आणि आकलन स्पष्ट करणे उदा. १) ध्वनी निर्माती आणि त्वरण २) विद्युत भारचा रासायनिक प्रभाव ३) ज्योतचा आकार
- * रासायनिक क्रियेचा संज्ञात्मक समीकरण लिहणे.
- १) धातु व अधातुचे हवा , पाणी आणि आम्ल इतरांशी क्रिया
- * आवर्त व अपवर्तन किरणांचा कोन मोजणे
- * नामांकीत आकृती काढणे, फ्लोचार्ट १) किरणांची आकृती २) प्रयोगात्मक रचना
- * परिसरातील वस्तुचा उपयोग करून मॉडेल तयार करणे व त्यांचे कार्य लिहणे.
- उदा. १) सितार २) जलतरंग ३) इलेक्ट्रोस्कोप ४) अग्नीशामक यंत्र
- * दैनंदिन जिवनात शास्त्रीय मुद्दांचा वापर करण्यास शिकणे. उदा. १) पाण्यास स्वच्छ करणे २) जैविक रसायन व अजैविक रसायन तयार करणे ३) घर्षन कमी/ जास्त करणे

सामाजिक अध्ययन

- विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)
- * तेलंगाणांच्या नकाशात कोळसा खाणी, इतर खनिजे जंगलांच्या विस्तार ओळखतो.
  - * जातपात, बालविवाह आणि सामाजिक सुधारणा या विषयी आपले मत मांडतो.
  - * भारतीय नकाशात राष्ट्रीय चळवळींची स्थाने ओळखतो.
  - * भारतातील न्यायसंस्थेची कार्य पध्दती आणि पोलीसाकडे करण्यात येणारी फिर्याद (प्रथम तपासणी अहवाल) एफआयआर बदल माहिती सांगतो.
  - * भारतातील लोकसभा सदस्य निवडणुक, राष्ट्रपती, उपराष्ट्रपती निवडणुक विषयी मत स्पष्ट करतो. नकाशाचे महत्व सांगतो. तापमानातील वाढीविषयी कारणे स्पष्ट करतो. ऋतु निर्माण होण्याची कारणे स्पष्ट करतो.
  - * धुव प्रदेशातील लोकांचा आहार, जिवनशैली, परिधान, निवास या बाबतची माहिती देतो.
  - * बँकेची कार्य पध्दती, सेवा, विविध प्रकारची खाती या विषयाची माहिती देतो.
  - * तांत्रिक क्षेत्रात आलेल्या बदलामुळे शेती व्यवसायात आलेले बदल, प्रभाव या विषयाची माहिती देतो.
  - * सार्वजनिक ओराग्य क्षेत्रात सरकार करत असलेल्या प्रयत्नाबाबत एक करपत्रक तयार करतो.
  - * कायम सारा पध्दती आणि रयतवारी पध्दती यातील फरक स्पष्ट करतो.
  - * भारतीय स्वतंत्र्य संग्रामातील जहाल आणि मवाळ वादाची तुलना करतो.
  - * जालीयनवाला बाग हत्याकांडा संदर्भ मत प्रदर्शित करतो.
  - राष्ट्रीय चळवळीत महात्मा गांधीच्या त्रवेशापूर्वीच्या घडामोडी
  - * असहकार आंदोलन, भारत छोडो चळवळी विषयी माहिती देतो.
  - * निजामकालीन जमीनदारी पध्दती, रजाकारांच्या अत्याचार या बाबत माहिती देतो.
  - * भारतीय राज्यघटनेच्या प्रवेदीकेतील हमी आणि आशया बाबत माहिती देतो.
  - * स्थानिक प्रांतातील कला आणि कलाकाराबाबतची माहिती तयार करतो.
  - * समाजावरील सिनेमाचा प्रभाव या विषयी माहिती देतो.
  - * जगाच्या नकाशात क्रिकेट खेळणाऱ्या देशांची नावे ओळखतो.

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

वर्ग ८

पौढ-साल विद्या सङ्घ, तेलंगणा संघुक्त

एन सी ई आर टी NCERT

अपेक्षित शैक्षणिक क्षमता

मराठी वर्ग ७ वी

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

- * विविध विषयांवर आणि रचनांवर आधारित चर्चा करा आणि वाचर करा.
- * मराठी भाषेत उपलब्ध असलेले विविध प्रकारचे साग्रगीचे वाचन करून, समजून घेऊन त्या बदल आपले मत, ठराव, निष्कर्ष इत्यादीचे मौखिक/लेखी/ सांकेतिक भाषेत व्यक्त करा.
- * वाचन केलेल्या साग्रगीचे चिंतन करण्याकरीता एकमेकांस प्रश्न विचारा.
- * अनेक संवेदनशील मुद्यावर किंवा विषयावर उदा. जात, धर्म, रंग, वयस्क, रिती, रिवाजच्या बदल तुम्ही तुमच्या मित्रांना किंवा शिक्षकांना, आपल्या परिवारातील प्रमुख सदस्यांना प्रश्न विचारा उदा. आपल्या गावातील वडीलध्याच्या मानसांकडून सनवारांची माहिती मिळवा आणि त्यावर चर्चा करा.
- * अनेक प्रकारच्या साग्रगी जसे, लेख, बातमी, आठवणी, निबंध, व्यंग इत्यादी वाचन करत किंवा त्यांचे सुक्ष्म निरीक्षण करत त्या बदल अनुमान लावू या, आणि निरीक्षण करत त्या बदल काही विशेष विषय बघू या.
- * अनेक वाचन साग्रगीमध्ये प्रार्थनासुचन, लोकगीत यांचे अर्थ समजून घेत त्यांचे प्रयोग करू या.
- * अनेक वाचन साग्रगीचे वाचन करत त्यांच्या शिल्पकारांची प्रशंसा करत आणि त्यांच्या बदल लेखी किंवा मौखिक पध्दतीमध्ये आपले विचार व्यक्त करू.
- * कोणतेही लेख वाचन करतांना ते समजण्याकरीता त्या बदल ची माहिती शब्दकोष, मानचित्र, इंटरनेट किंवा अन्य पुस्तकांचा प्रयोग करू शकतो.
- * वाचन आणि लिखन मुख्य उद्देशाला ध्यानात ठेवून आपले मनने प्रभावीपणे मांडू शकतो किंवा व्यक्त करू शकतो.
- * भाषा च्या सुक्ष्म लिखित प्रयोगावर ध्यान केंद्रीत करून उदा. कविता मधील शब्द बदलून त्याचा अर्थ समजण्याचा प्रयत्न करू या.
- * आपल्या अनुभवांना आपल्या भाषेत लिहू शकतो. लेखन किंवा विविध प्रकारच्या शैलीचा प्रयोग करता येते. उदा. विविध प्रकारे (कथा, कविता, निबंध इत्यादी) आपले अनुभव लिहू शकता.
- * दैनंदिन जिवनातील वेगळी घटना/परिस्थिती वर विविध प्रकारे चांगल्या पध्दतीने लिहू शकतो. (उदा. दुरदर्शनवरील बातम्या, वही वर संपादकांच्या नावाने पत्र इत्यादी)
- * विविध कला उदा. हस्तकला, वस्तुकला, शेती, नृत्यकला, संगीत इत्यादी मध्ये प्रयोगात होणारी भाषा (वहीमध्ये) लिहू शकता.
- * आपल्या सर्व अनुभवांना आपल आपल्या भाषा शैली मध्ये व्यक्त करू शकतो.

बच्चे....

- विभिन्न विषयां पर आधारित विविध प्रकार की रचनाएँ पढ़कर चर्चा करते हैं।
- हिंदी भाषा में उपलब्ध विभिन्न प्रकार की सामग्री को समझकर पढ़ते हैं और उसमें अपनी टिप्पणी, राय, निष्कर्ष आदि को मौखिक/लिखित/सांकेतिक भाषा में अभिव्यक्त करते हैं।
- पढ़ी गई सामग्री पर चिंतन करते हुए समझ के लिए प्रश्न पूछते हैं।
- विभिन्न संवेदनशील मुद्दों/विषयों, जैसे-जाति, धर्म, रंग, जेंडर, रिती-रिवाजों के बारे में अपने मित्रों अध्यापकों या परिवार से प्रश्न करते हैं, जैसे-अपने मोहल्ले के लोगों से त्यौहार मनाने के तरीके पर बातचीत करना।
- विभिन्न प्रकार की सामग्री, जैसे लेख, रिपोर्टाज, संस्मरण, निबंध, व्यंग्य आदि को पढ़ते हुए

अथवा पाठ्यवस्तु की बारीकी से जाँच करते हुए उसके बारे में अनुमान लगाते हैं, विश्लेषण करते हैं और किसी विशेष विषयों को खोजते हैं।

- विभिन्न पठन सामग्रियों में प्रयुक्त शब्दों, मुहावरों, लोकोक्तियों के अर्थ समझते हुए उनकी सराहना/प्रयोग करते हैं।
- विभिन्न पठन सामग्रियों को पढ़ते हुए उनके शिल्प की सराहना करते हैं और अपने स्तरानुकूल मौखिक, लिखित, ब्रेल/सांकेतिक रूप में उसके बारे में अपनी विचार व्यक्त करते हैं।
- किसी पाठ्यवस्तु को पढ़ने के दौरान समझने के लिए शब्दकोश, मानचित्र, इंटरनेट या अन्य पुस्तकों का प्रयोग करते हैं।
- पढ़ने और लिखने के उद्देश्य को ध्यान में रखते हुए अपनी बात को प्रभावी तरीके से लिखते/अभिव्यक्त करते हैं।
- भाषा की बारीकियों का लिखित प्रयोग करते हैं, जैसे- कविता के शब्दों को बदलकर अर्थ और लय को समझना।
- अपने अनुभवों को अपनी भाषा शैली में लिखते हैं। लेखन के विविध तरीकों और शैलियों का प्रयोग करते हैं, जैसे-विभिन्न तरीकों से (कहानी, कविता, निबंध आदि) कोई अनुभव लिखना।
- दैनिक जीवन से अलग किसी घटना/स्थिति पर विभिन्न तरीके से सृजनात्मक ढंग से लिखते हैं, जैसे-सोशल मीडिया पर, नोटबुक पर या संपादक के नाम पत्र आदि।
- विविध कलाओं जैसे-हस्तकला, वस्तुकला, खेती-बाड़ी, नृत्यकला, संगीत आदि में प्रयोग होनेवाली भाषा (रजिस्टर) का सृजनात्मक प्रयोग करते हैं।
- अपने अनुभवों को अपनी भाषा-शैली में अभिव्यक्त करते हैं।

The learner.....

- responds to oral instructions and announcements in school and public places viz. railway station, market, airport, cinema and act accordingly.
- participates in debates and discussions / conversations with people from different professions, using appropriate vocabulary, discourse markers, appropriate cohesive devices and maintaining social norms (politeness).
- delivers a speech and compeers programmes for different occasions.
- speaks about objects / events in the class / school environment and outside surroundings that contain a few attributes, vivid images, a variety of sentence forms and with personal reflections.
- listens to commentaries of sports and games, speeches, news, debates on TV / Radio and expresses opinions about them and make notes.
- introduces guests, interviews people by asking and answering questions in different contexts and situations (e.g. based on the text / beyond the text / out of curiosity/in a new context; use appropriate vocabulary and accurate sentences while engaging in conversation).
- participates in different events such as role play, recitation of poetry, skit, drama, debate, speech, quiz, etc organised by school and other such organisations;
- narrates stories (real or imaginary) and real life experiences.
- interprets quotations, sayings and proverbs orally.
- reads excerpts, dialogues, poems and expresses opinions about them.
- reads textual / non textual materials in English / Braille with comprehension.

- identifies details, themes and subthemes, characters, main idea and sequence of ideas and events while reading.
- reads, compares, analyses, contrasts, thinks critically and relates ideas to life and reads texts from multiple perceptive.
- reads a variety of texts e.g. adventure stories and science fiction, and fairy tales, descriptions, non-fiction articles, narratives, travelogues, biographies, essays, news reports, reviews etc. (extensive reading).
- uses appropriate vocabulary, phrasal verbs/idioms, nouns and verbs interchangeably for expressing oneself in different contexts, while speaking and writing.
- refers to a dictionary or a thesaurus and encyclopedia as reference books for meaning, spelling and other literary aspects of the word while reading and writing. Infers the meaning of unfamiliar words by reading them in context.
- understands and explains frequently used synonyms, antonyms, collocations, homophones and homographs.
- communicates accurately using appropriate grammatical forms (e.g. clauses, comparison of adjectives, time and tense, active and passive voice, question tags, reported speech etc.
- develops an understanding of declarative, imperative, interrogative, and exclamatory sentences, degrees of comparison....
- develops an understanding of auxiliary function (tags, questions, negatives) and maintains agreement in terms of person, number and gender in a sentence.
- writes answers to textual / non textual questions after comprehension /inference; draws character sketch, attempts extrapolative writing.
- follows the lay out conventions of various discourse genres such as conversation, description, narrative, notice, message, poster, slogans, diary, letter, drama, essay, etc.
- writes a coherent and meaningful paragraph in different discourses by interpreting quotations, sayings and proverbs in writing through the process of drafting, revising, editing and finalizing.
- writes e-mails, messages, notices, formal letters, descriptions, narratives, personal diary, report, short, personal / biographical experiences, scripts for a skit, play/drama, speech, choreography, book review etc. with a proper beginning, middle and end with appropriate punctuation marks.

गणित

विद्यार्थी श्रवण (प्रशिक्षण)

- * नमुन्याव्दारे परिमेय संख्यांची बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार आणि भागाकाराच्या गुणधर्मांचे सामान्यकरण करणे.
- * कोणत्याही दोन परिमेय संख्यांच्या मध्यात पाहिजे तेवढ्या परिमेय संख्या माहित करणे.
- * बैजिक पध्दतीचा वापर करून २, ३, ४, ५, ६, ९ आणि ११ ची विभाज्यता नियमाची सिध्दता करा आणि दैनंदिन जिवनातील समस्या/कोडे सोडवा.
- * घातांकाच्या नियमाचा वापर करून दैनंदिन जिवनातील समस्या सोडवा.
- * विविध पध्दतीने वर्ग, घन, वर्गमुळ आणि घनमुळ माहित करा.
- * नफा - तोट्यामधील टक्केवारी, सुट, वॉट, सरळ व्याज आणि चक्रवाढ व्याजाचे संकल्पनेचे उपयोजन करणे. अनुलोम, विलोम पध्दतीने समस्या सोडविणे.
- * एकरूप आकृत्यांना ओळखणे - संगत भागाचे गुणोत्तर मापन करणे.
- * दिलेल्या मापनाने चौकोनाची रचना करणे.
- * सुत्राचा वापर करून समलंब आणि समभुज चौकोनाचे क्षेत्रफळ माहित करणे.